

VOJNOISTORISKI GLASNIK 1954—1956. Organ Vojnoistoriskog Instituta JNA. Beograd 1954—1956. Vojnoizdavački zavod »Vojno delo«, Beograd.

Vojnoistoriski glasnik je tudi v tej dobi objavil vrsto razprav, ki obravnavajo probleme, ki se nanašajo tudi na Slovenijo. Z izjemo razprave generalnega podpolkovnika Milana Zelenika, ki je pod naslovom **Juri Vega, povodom dvestogodišnjice rođenja** (Vojnoistoriski glasnik 1954, št. 1, str. 94 do 98) orisal Vega kot znanstvenega matematika v vojaški službi, njegove sposobnosti za teoretično in praktično stran artilerijske stroke, se vse druge razprave nanašajo na dobo narodnoosvobodilnega boja.

Pod naslovom **Pregled brigada narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije** (Vojnoistoriski glasnik 1954, št. 2, str. 96 do 126) je Vojnoistoriski institut pripravil seznam brigad, ki so bile ustanovljene in delovale v dobi NOB. Pri seznamu je v posebnih rubrikah navedeno, kdaj je bila brigada ustanovljena, njen sestav in jakost ob formiranju ter; najvažnejše borbe, v katerih je vsaka sodelovala. Na brigade v Sloveniji se nanašajo podatki na str. 109 do 113 in 125 do 126, prvi obsegajo 25 slovenskih brigad in dve italijanski, drugi pa 3 italijanske. Mnogo Slovencev je pa bilo tudi v petih prekomorskih brigadah, ki jih pregled navaja na straneh 123 do 124.

Ivo Juvančič je v razpravi **Italijanske snage u borbi protiv NOV i POS u Slovenskom Primorju** (Vojnoistoriski glasnik 1954, št. 3, str. 47 do 71) na temelju predvsem italijanskega arhivskega gradiva, to je gradiva italijanskih vojaških enot, karabinerjev in kvesture ter ob uporabi poveljne italijanske literature, kolikor se seveda dotika Slovenskega Primorja, prikazal sistem italijanske obrambe proti partizanom, na kak način in s kakimi silami so italijanske oblasti nastopale proti slovenskim partizanom. Na prve pojave partizanstva v Slovenskem Primorju so najprej odgovarjali kvestura in karabinerji, obojem je že v začetku 1942 prišla na pomoč vojska teritorialne obrambe v Vidmu in Trstu, nato so uvedli policijsko uro in okrepili posadke, v času tako imenovane tretje sovražne ofenzive pa so v Trstu ustvarili posebni (23) armijski korpus za boj proti partizanom. Vzporedno s tem so zaprli staro mejo nasproti Jugoslaviji, s čemer so hoteli izraziti različno gledanje na partizanstvo na obeh straneh stare meje. V okviru tega prikaza se je avtor podrobneje bavil s strukturo enot, ki so v Slovenskem Primorju delovale proti partizanom, in z razdelitvijo terena med nje. V prikaz italijanskih sil je vpletel tudi temeljne razvojne stopnje partizanske vojske. V obeh primerih je po potrebi opozoril tudi na politične namene, ki so odločali na nove faze razvoja ali pa bili nujna posledica enih ali drugih izkušenj. Razprava je predoren prikaz tistih sil, ki so predstavljale konstantno oviro proti kljub vsemu rastočemu in dvigajočemu se partizanstvu v Slovenskem Primorju.

Razprava generalnega podpolkovnika Velimira Terzića **Uloga jugoslovenske armije u završnim operacijama za oslobodjenje Jugoslavije** (Vojnoistoriski glasnik 1955, št. 2-3, str. 5 do 19) ima za Slovence pomen le delno, ker gleda na operacije jugoslovanskih armad in njihovo izganjanje okupatorjev zelo na kratko, to je le v okviru splošnega tedanjega vojnega položaja v Evropi. Za Slovence v ožjem smislu imajo več pomena le oznake operacij onih armij, ki so vodile zaključne boje za osvoboditev na naši zemlji, to je predvsem 4. in 3. armije, v manjši meri pa še 1. armije.

Operacije 3. armije je opisal generalni major Sretan Savić v članku **Treća armija u završnim operacijama jugoslovenske armije za oslobodjenje Jugoslavije** (Vojnoistoriski glasnik 1955, št. 2-3, str. 186 do 206). V njem so operacije na slovenski zemlji obdelane na str. 201 do 206. Celotni prikaz in v njem »slovenski« del je tako skoncentriran, da ima pravzaprav le značaj skiciranja glavnih faz in dejstev, ne pa kake prave razprave.

Na podoben način kakor S. Savić je operacije 4. armije obdelal generalni podpolkovnik Pavle Jakšić v članku **Četvrta armija u završnim operacijama jugoslovenske armije za oslobodjenje Jugoslavije** (Vojnoistoriski glasnik 1955, št. 2-3,

str. 208 do 227), samo da je operacijam na naših tleh posvetil dokaj več prostora, to je str. 217 do 227. V glavnem pa je tukajšnja razprava povzetek po avtorjevi knjigi *Oslobodilački pohod 4. armije na Trst*, o kateri bo govora na drugem mestu, zato se navedene razprave na tem mestu ne bom kaj več dotikal.

Razprava generalnega majorja Rade Bulata **O borbama na Žumberku u toku četrte neprijateljske ofenzive** (Vojnoistoriski glasnik 1955, št. 4, str. 1 do 18) se delno nanaša tudi na Slovence. Avtorjev namen je, prvenstveno dati nekaj kritičnih pripomb h knjigi Djure Kladarina »Slom četrte i pete okupatorsko-kvislinške ofanzive« (izdanje Kulture v Zagrebu, 1954), kolikor ta obravnava tudi operacije na Žumberku, vendar se delno dotika oziroma vpleta tudi sodelovanje slovenskih brigad v operacijah pri Krašiču v januarju in februarju 1943. Svojo razpravo je avtor pisal delno na temelju arhivskega gradiva, delno pa svojih spominov, ker je v tamkajšnjih bojih sam sodeloval.

Pomemben prispevek k poznavanju nemške okupacije v Sloveniji pomeni članek majorja Miroslava Stepančiča **Nemački sistem okupacije u Sloveniji 1941 god.** (Vojnoistoriski glasnik 1955, št. 5, str. 47 do 75). Pisec je v delu zajel kolikor mogoče vse veje nemške uprave na zasedenem slovenskem ozemlju, dasi ni obdelal vseh enako. Razpravo je predvsem razdelil v dva dela. V prvem delu je prikazal sistem politične uprave, v drugem pa vojaške. V okviru politične uprave je razložil civilno upravo v običajnem smislu besede, politične organizacije in njihove delovne naloge, organizacijo Wehrmannschaft in njeno vojaško uporabnost, nato pa delo organov za ponemčenje slovenskih ljudi. V okviru sistema vojaške okupacije je razložil različne oblike policije in žandarmerije. Za razpravo je avtor uporabljal predvsem arhivsko gradivo, delno pa tudi povojno literaturo, toda je ni vedno kritično izbiral in uporabljal.

Dragocen prispevek k zgodovini partizanstva na Gorenjskem in Štajerskem sta dala polkovnik Franta Komelj in podpolkovnik Ivan Tlaker v članku **Druga grupa odreda i njen put u severnu Sloveniju** (Vojnoistoriski glasnik 1956, št. 6, str. 37 do 55). Kritično sta pogledala na zbiranje in snovanje tako imenovane druge grupe odredov, zraven pa znala prikazati tudi vse njene pozitivne taktične in borbene rezultate. Razprava je napisana s pomočjo posrečenega uporabljanja sodobnih spisov, predvsem onih, ki so bili izdani v Zbornikih Vojnoistoriskega instituta.

France Škerl